

مجموعه‌ی پیش درآمد و رنگ برای سنتور

استاد کوک و چپ کوک

ساخته و تنظیم

استاد فرامرز پایور

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهر

تهران ۱۳۹۹

فهرست نویسی پیش از انتشار

- پایور، فرامرز، ۱۳۱۱ - ۱۳۸۸
مجموعه پیش درآمد و رنگ برای سنتور: راست کوک و چپ کوک / ساخته و تنظیم استاد فرامرز پایور. —
تهران: مؤسسه فرهنگی - هنری ماهور، ۱۳۸۲.
۱۲۱ ص؛ پارتیسیون.
ISBN: 979-0-802604-50-6
شابم: ۹۷۹-۰۰-۸۰۲۶۰۴-۵۰-۶
چاپ چهارم: ۱۳۹۹
فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
۱. سنتور — پارتیسیون. ۲. موسیقی ایرانی — پیش درآمد — پارتیسیون. ۳. رنگ های ایرانی —
پارتیسیون. الف. عنوان.
۲۳۲ پ ۹ س / MT ۶۵۴ ۷۸۹-۷۴
کتابخانه ملی ایران
۴۷۱۲۰-۸۱م

بنیاد فرهنگی - هنری ماهور

م. پ. ۱۰، خیابان حقوقی، شماره ۴۲، طبقه همکف
ک. پستی ۱۶۱۹، صندوق پستی ۴۷۷-۱۹۵۷۵
تلفن: ۵-۷۷۶۱۰۰۰، ۷۷۶۰۰۰۰ فکس: ۷۷۵۰۶۵۵۳
www.mahoor.com
info@mahoor.com

مجموعه‌ی پیش‌درآمد و رنگ
برای ستور

راست‌کوک و چپ‌کوک

ساخته و تنظیم: استاد فرامرز پایور

بازنگری: سعید ثابت

ویرایش دوم

طرح روی جلد: ایرج اسماعیل‌پور
نقش‌نگار: فرزانه اجاق‌نژاد

چاپ چهارم ۱۳۹۹

تعداد ۱۰۰۰ جلد

لیتوگرافی کارا

چاپ چاپ جباری

صحافی نبوت

حق چاپ محفوظ است

فهرست

■ راست کوک

۹	۱. پیش درآمد سه تاه
۱۱	۲. رنگ سه تاه
۱۳	۳. پیش درآمد شور
۱۶	۴. رنگ شور
۱۸	۵. پیش درآمد بیات ترک
۲۰	۶. رنگ بیات ترک
۲۲	۷. پیش درآمد ابوعطا
۲۴	۸. رنگ ابوعطا
۲۶	۹. پیش درآمد افشاری
۲۸	۱۰. رنگ افشاری
۳۰	۱۱. پیش درآمد دشتی
۳۲	۱۲. رنگ دشتی
۳۴	۱۳. پیش درآمد همایون
۳۷	۱۴. رنگ همایون
۳۹	۱۵. پیش درآمد بیات اصفهان
۴۱	۱۶. رنگ بیات اصفهان
۴۴	۱۷. پیش درآمد چهارگاه
۴۷	۱۸. رنگ چهارگاه
۵۰	۱۹. پیش درآمد ماهور
۵۲	۲۰. رنگ ماهور
۵۴	۲۱. پیش درآمد نوا
۵۷	۲۲. رنگ نوا
۵۹	۲۳. پیش درآمد راست و پنجگاه
۶۲	۲۴. رنگ راست و پنجگاه

■ چاپ دوم

۶۷	۲۵. پیش درآمد شور
۷۰	۲۶. رنگ شور
۷۲	۲۷. پیش درآمد ابوعطا
۷۶	۲۸. رنگ ابوعطا
۷۹	۲۹. پیش درآمد افشاری
۸۱	۳۰. رنگ افشاری
۸۳	۳۱. پیش درآمد دشتی
۸۵	۳۲. رنگ دشتی
۸۷	۳۳. پیش درآمد نوا
۹۰	۳۴. رنگ نوا
۹۳	۳۵. پیش درآمد بیات ترک
۹۵	۳۶. رنگ بیات ترک
۹۸	۳۷. پیش درآمد سه گاه
۱۰۰	۳۸. رنگ سه گاه
۱۰۲	۳۹. پیش درآمد همایون
۱۰۴	۴۰. رنگ همایون
۱۰۶	۴۱. پیش درآمد بیات اصفهان
۱۰۸	۴۲. رنگ بیات اصفهان
۱۱۰	۴۳. پیش درآمد چهارگاه
۱۱۳	۴۴. رنگ چهارگاه
۱۱۶	۴۵. پیش درآمد ماهور
۱۱۹	۴۶. رنگ ماهور

یادداشت*

فرامرز پایور در بیست و یکم بهمن ماه هزار و سیصد و یازده (۱۳۱۱/۱۱/۲۱) در خانواده‌ای فرهنگی و هنرمند متولد شد. او دومین فرزند خانواده، بین برادر بزرگتر (فربرز) و خواهر کوچکتر (فرناز) بود. پدر بزرگش، مرحوم اسماعیل پایور (مصورالدوله)، در دوره‌ی صدارت مستوفی‌الممالک کارمند وزارت پست و تلگراف و نقاش مخصوص دربار قاجار بود که تابلوهایی از او در کاخ‌های صاحبقرانیه و گلستان موجود است. وی با ستور و ویلن آشنا بود و با اساتید موسیقی زمان خود نشست و برخاست داشت. پدرش، علی پایور، پس از چهار سال تحصیل زبان فرانسه در همان کشور به ایران بازگشت و از طرف وزارت فرهنگ آن زمان به استادی زبان فرانسه در دبیرستان‌ها و دانشگاه منصوب شد. وی نیز در نقاشی استعداد فراوانی داشت و تابلوهایی از او به جا مانده است.

فرامرز پایور در خانواده‌ای نزدیک به فرهنگ پرورش یافت و در هفده سالگی (۱۳۲۸) تحصیل موسیقی به شیوه‌ی علمی را نزد استاد ابوالحسن صبا (۱۲۸۲-۱۳۳۶) پی‌گیری کرد و، ظرف شش سال تحصیل مداوم، ردیف موسیقی ملی ایران را با ستور فراگرفت و موفق به دریافت تأییدیه‌ای از استاد شد (۱۳۳۶/۲/۱۴). تبحر او در نوازندگی سبب شد در ارکستر صبا و سپس با ساز استاد و یا شخصاً به ضبط برنامه‌هایی در رادیو بپردازد (۱۳۳۴-۳۶) که نمونه‌هایی از آن در آرشیو علاقه‌مندان موجود است. پس از درگذشت ابوالحسن صبا، پایور در محفل استادان پیران موسی معروفی، عبدالله دوامی و نورعلی برومند به تکمیل دانش خود در زمینه‌ی موسیقی ایرانی پرداخت و با راه یافتن به جلسات دیگر اساتید به نام آن دوره، با مطالعه‌ی ردیف‌های میرزا حسینقلی، میرزا عبدالله و درویش‌خان که شفاهاً روایت می‌شد، اطلاعات خود را گسترش داد و مدت دو سال دوره‌های هارمونی و کنترپوئن را نزد امانوئل ملیک اصلانیان و حسین دهلوی گذراند. در این سال‌ها، ضمن مجالست با اساتید، به جمع‌آوری آنچه از موسیقی قدیم ایران در یادها باقی بود و تا آن زمان سینه‌به‌سینه حفظ شده بود همگامی با آنها را به نت درآورد؛ به‌طور نمونه کلیه‌ی تصنیف‌های قدیمی عارف، شیدا، سماع‌حضور و دیگران، و نیز کلیه‌ی آثار درویش‌خان، رکن‌الدین مختاری و ردیف آوازی موسیقی ایران به روایت عبدالله دوامی که به چاپ رسید (شهریور ۱۳۷۵)، مؤسسه‌ی فرهنگی-هنری «آر».

پایور به جهت جمع‌آوری و نت‌نگاری آثار گذشتگان، که در خطر نابودی، فراموشی و اجابت‌اندازی و تصرف قرار داشت، حق بزرگی به گردن موسیقی ایرانی دارد. وی در طول زندگی هنری پربار خود به اجرای کنسرت‌ها و فراوان در داخل و خارج از کشور، تدریس در مراکز رسمی موسیقی و کلاس خصوصی، تألیف کتب تخصصی موسیقی ایرانی، ایراد سخنرانی‌های آموزشی، ضبط برنامه‌های تلویزیونی و رادیویی و تحقیق و جمع‌آوری آثار باقی‌مانده از موسیقی ملی در روایت‌ها اقدام کرد. او از ساخت ستورهایی که در گروه‌نوازی‌های بزرگ می‌توانستند مشکلات کمتری داشته باشند حمایت و جهت‌اشاعه‌ی موسیقی اصیل ایرانی در شهرستان‌ها به بازگشایی هنرستان‌ها و آموزشگاه‌های شهرهای دیگر کمک می‌کرد.

روش تدریس استاد را می‌توان در سخت‌گیری‌هایش در مضارب‌نوازی شفاف و تمیز، کوک دقیق، استفاده از تمام وسعت و توانایی‌های ساز، آشنایی با آثار ارزشمند قدما، سرعت متناسب با بیان قطعات، تمرین‌های منظم جهت تقویت و در فرم‌ماندن عضلات دست‌ها، و قدرت مساوی هر دو دست خلاصه کرد. وی در تمرین قطعات ضربی بسیار معتقد به هم‌نوازی ستور با تمبک بود و گاه، در کلاس درس، این وظیفه را خود برعهده می‌گرفت و شاگردان را همراهی می‌کرد.

پایور ذاتاً یک معلم بود و در شیوه‌ی کلاس‌داری هم صاحب سبک بود. وی سه نسل را مستقیماً آموزش داد و نسل‌های بعد از

او که با ویژگی‌ها و شیوه‌ی مکتب او و با استفاده از دست‌آوردهایش ستورنواز شدند هم جزو شاگردان غیرمستقیم او قرار خواهند داشت.

سخاوت پایور در تدریس و پاسخ به ابهامات طالبین، با تکیه بر دانش موسیقایی و احاطه بر ظرایف موسیقی ملی، زبانزد شاهدین است. شاید به نظر نامأنوس برسد اگر از تواضع و فروتنی او گفته شود، اما کافی است به سخنان او و به مقدمه‌هایی که بر بعضی از آثار خود نوشته است رجوع کنیم و ببینیم که چگونه از پیش‌کسوتان نام می‌برد و حرمت راه‌گشایی آنان را پاس می‌دارد. پایور را راه‌گشای مسیر حرکت جوانان می‌دانند. بسیاری از موسیقی‌دانان فعال امروز حتی در رشته‌های جنبی موسیقی در آغاز از حمایت و راهنمایی‌های او بهره بردند و شهادت قدم‌گذاشتن در این میدان را پیدا کردند. او حامی جوانانی بود که علاقه و پشتکار خود را به او ثابت می‌کردند و از فعالیت‌های جنبی نوازندگی آنان مانند نوشتن قطعه، تنظیم قطعه، انتقال قطعات از سازهای دیگر برای ستور، تشکیل گروه، برپایی آموزشگاه، تدریس، و حتی نت‌نویسی یا نمونه‌خوانی برای چاپ نیز حمایت و آنها را در این فعالیت‌ها راهنمایی می‌کرد. حتی در مواردی، اعضای گروه را برای برنامه‌های خاصی از بین نیروهای نوازنده‌ی جوان انتخاب کرده آنان را با کار اصولی آشنا می‌کرد. از اجرا یا ضبط آثارش، صورت‌های مختلف توسط شاگردان حمایت می‌کرد. در کنسرتی که در تالار وحدت (اسفند ۱۳۷۶) به یاد استاد تهرانی برگزار شد و همچنین، در همان سال‌ها، در سفر به مالزی، سمرقند و ازبکستان، به‌جز خود استاد و محمد اسماعیلی و هوشنگ ظریف، بقیه‌ی اعضای گروه جوان‌ترها بودند: کورش بابایی (کمانچه)، مهرداد دلنوازی (بم‌تار)، سعید ثابت (ستور بم)، داوود ورزیده (نی)، رضا آبایی (غزنی)، سعید فرج‌پوری و رنوفی (کمانچه).

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهور